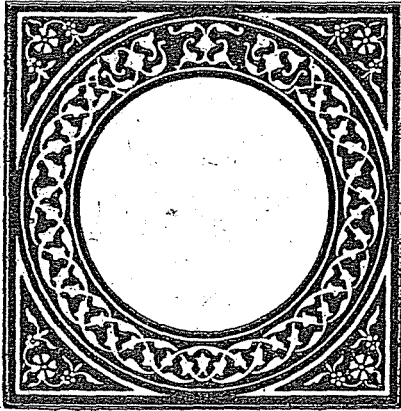

Dİ

TÜRK DİLİ'NİN MÜDAAFAASI

YAZAN:

**Profesör
Osman TURAN**

TÜRK MİLLETİ, tarih boyunca, türlü din, medeniyet ve coğrafi saha değiştirmiştir. Bu durum Türkçenin de gelişmesine, mühim değişikliklere uğramasına sebep olmuştur. Bununla beraber Türk dili, bünyesindeki hayrete şayan kudret ve hayatîyet sayesinde, mücadele ettiği dil ve kültürlerle yalnız mukavemet etmemiş çok kere de zafer kazanmıştır.

Avrupa medeniyeti tesiriyle husûle gelen Tanzimat, Türk dilinin gelişmesi bakımından yeni bir devrin başlangıcıdır. Fakat Tanzimat'dan sonra Garp dillerinin' Türkçe inkişafındaki tesiri, kelime iktibasları şeklinde değil, yeni mefhumlar kazanmak ve düşünme kudretini zenginleştirmek suretiyle tecelli eder. Tanzimatla başlayan yazı ve edebiyat dili, dâima aynı derecede verimli bir şekilde gelişmekle beraber, bilhassa meşruîyet'ten beri ve son tahribata kadar, ileri bir kültür dili vasfını kazanmıştı. Bu cihet o derece belirlidir ki, Şarkiyatçılar bile, Avrupa medeniyetini ifade bakımından, Türkçenin, büyük bir medeniyet dili olan Arapça'dan dahi daha ileri bir seviyeye eriştiğini beyan ederler,

Yazı dilimizin bu tabii ve uğurlu gelişmesine rağmen, bir çok medenî milletlerin yaptığı gibi, yine de ilmin bir yardım ve mücadelesine ihtiyacı vardı. Zira yeni medeniyetin bir çok ilmi mefhum ve istihlaları, henüz Türkçeye mal olmamış bir takım ağır Arapça terkiplerle ifade edilmekteydi. İşte bu ihtiyacı karşılamak ve Türkçenin kendi kaynaklarına göre kolaylıkla gelişmesini sağlamak maksadıyla ilmi metodlara, dilin kendi kaidelerine ve yaratma imkânlarına uygun olarak, bir takım yeni kelimeler üretmek icap ediyordu. Bu ölçüyü aşmamak ve dilimizin, kültürümüzün ve mânevî hayatımızın ayrılmaz birer parçası haline gelen kelimelere karşı, marazî bir savaş açmamak şartıyla, istilah sistemimizin ilmi bir tedbire tâbî tutulması zarûriydi. Fakat mesele bu ölçü ve zihniyetle değil, maalesef ilim ve mantıkla istihza eden bir anlayışsızlıkla ele alınmış ve böylece, hiç bir milletin tarihinde emsâli bulunmayan bir dil fâciası meydana gelmiştir.

Milletlerin, maddî - manevî, bir takım baskı ve zulümlere uğradığına tarih şahitlik eder. Lâkin böyle bir dil katliâmı hadisesine ilk defa Türk Milleti mâruz kalmıştır. Halbuki işaret ettiğimiz zulümler de ekseriya istilâci kavimlerin eseri olmuştur. Bu sebeple bizim dil felaketi, ancak Bolşeviklerin Asya Türklüğüne karşı giriştikleri imha teşebbüsleriyle karşılaştırılabilir. Gerçekten Orta Asya Türk halklarını müsterek bir yazı dilinden mahrum bırakmak ve parçalamak için Rusların ihdas ettikleri kabile dil ve alfabeleri de bu mahiyettedir. Şu farkla ki, bir tarafta yabancı bir milletin emelleri, diğer tarafta da bir milletin kendi evlâdları bahis mevzuudur.

TÜRK dili, hiçbir kâide ve nizam tanımayan, ilim ve idrake saygı göstermeyen bir zorlama gayretiyle, öyle ifsâd edilmiş, öyle bir kısırlaşma ve iptidâileşme yoluna sapmıştır ki, bu durum düzelmedikçe, Türkiye'de ciddi bir ilmi ve kültürel inkişafı ümitvâr olmak beyhüdedir. Zira bununla yalnız nesiller arası bir uçurum meydana getirilmekte kültür inkişafımız sarsılmamış, aynı zamanda gençlerin de, sağlam bir kültür çerçevesi içerisinde, anlaşmalarına engel çıkarılmamıştır. (1).

Türkçenin bu suretle kötürümleştirilmesini diktatörlükle izah eden İngiliz Türkoloğu H. C. Honey, 1947'de neşrettiği bir makalesinde, bu gülmün hareketin, fikir hürriyeti gelince, İngilizler kadar kuvvetli bir mizaha sahip olan Türklerin sadece istihzası karşısında sönmeye mahkûm olacağını söyler. Gerçekten dil kurumunun ciddiyetsiz faaliyetleri ve garip kelimeleri dolayısıyla yapılan mühim neşriyat yanında çok komik fıkralar, eğlendirici karikatürler meydana çıktı ve bir noktede edebiyatı doğdu. Buna rağmen Honey'e ait kehânetin gerçekleşmemiş ve henüz aklışelimin zafer kazanmaması bulunması dil tahribatı ve mânevîyat buhranının ne derece şiddetli olduğunu ve aydın zümrenin istenilen seviyeden ne kadar uzak kaldığını isbat etmektedir.

Uydurmacıların halka inme iddiaları samimi olmadığını gibi aynı zamanda da çok sakat bir düşüncedir. Çünkü mücadele edilen kelimeler, büyük bir nisbette halkın malı olmuş, diğer taraftan

uydurma kelimeler, yalnız halka değil, bunları mekteplerde zorla öğrenen yeni nesle de yabancı kalmıştır. Yeni neslin Türkçe ve bununla ilgili olarak kültür bakımından kifayetsizliği herkesçe malûm olduğu gibi bu husus, sık sık gazetelerde şikâyet mevzuudur. Daha dikkate şayan olan hadise şudur ki, daha ağır feryatlar, kendini bu dil bataklığından kurtarabilmiş olan yeni ceryana mensup ciddi münevverlerden yükselmektedir. (2)

Halbuki yazı ve edebiyat dilini halkın seviyesine düşürmek bizzat millî kültürü yıkmaktan başka bir nefice vermez. Esasen medeniyet ve milletlerin ideali münevveri halkın değil, mümkün mertebe halkı, münevverin seviyesine yaklaştırmaktır.

Türkçeyi fakirleştirme mücadelesinin kötü neticeleri bundan ibaret değildir. Türkçe bir kelime atılıp yerine uydurmacası konulurken icad edilen kelime üzerinde asırların biriktirdiği mânâ ve incelikler de barbarca yok edilmiş; o kelimede üretilmiş bir çok kelime ve mefhumlar da öldürülmüştür. Türkçenin kısırlaştırılmasında yalnız uydurmacılar değil, öztürkçe kelimeler de cepheye sevk edilmiştir. Meselâ ibtidâî bir insan için cidal, mücadele, cihâd, mücâhede, harp ve muharebe arasında fark yoktur ve hepisi umûmî olarak savaş kelimesiyle karşılanır. Kezâ ilim ve kültüre sahip bir kafa için tâdil, tebdil, tağyir, tahvil, kalb, tebeddül, tebâdüül, tağayyur, tahavvül, istihâlâ, inkılâp mefhumlarını sadece değiştirme ve değişme kelimeleriyle ifade etmek imkânsızdır. İşte dil kurumu, bu ibtidâî zihniyetle veya anlaşılacak bir kasıtlı güzel Türkçemizi kısır, fakir ve geri bir dil haline sokmak isteyen uğursuz bir mücadelenin yuvası olmuştur.

Fakat Türkçemizin ifsâdı için vukû bulan tahribatı bizzat uydurma kelimelerin mahiyeti belirtmektedir. Uydurma kelimelerin kökleri ve ekleri meçhûl kaldığı gibi hangi ekin hangi cins köklere âid olacağı da asla düşünülmemiş, cehâlet ve prensipsizlik her yerde hüküm sürmüştür. Bundan başka, bu kelime bozuntularının bir kısmı da, aşağılık duygusuyla, Fransızcaya benzetmek gayretiyle meydana gelmiştir. Böylece Türkçe aslı, nesli ve mânası belli olmayan bir sürü kelimenin istihlâsına uğramıştır ki, bunlara «serseri kelimeler» den başka bir isim verilemez. Başka yazılarımızda tafsilatıyla izah ettiğimiz bu hususa dair

(1) Uydurmacıların ne kadar gülmün olduklarını yazırları daha belirli olarak gösterir. Bir misal verelim: «Ozanlarımızın, son yıllarda yeniden bol bol imgelere başvurmaları sonutlamak gereksinmesindedir.» «İçerlek gerçekliklerin çoğu sonutlanarak anlatılabilir.» «Umut ya da umutsuzluktur zan imgelemenin eylemini belirliyen..» (Nakleden Nezih Araz, Yeni Sabah 4 Şubat 1959)

(2) Nüvit Özdoğru, Türkçemiz, İstanbul 1958 «Atatürk öldükten sonra gayretkeşler de «onun eserini bırakamaz» teranesiyle balta elde Türkçenin kolunu, budunu parçalamak için birbirleriyle yarışa girdiler. Bu yarış e'ân devam etmektedir. (S. 17) «Ne oldu ise bizim «kuşaga» oldu. Bu satırların yazarı da dahil çoğumuz dilsiz kaldık.» (S. 18) Fakat müellifin, yeni neslin talihlileri arasında olduğunu, zira dilini de, muhakemesini de kurtardığını bu eserli meydana koymaktadır. Ciddî gençler arasında esli kelimelere karşı romantik bir atâka da başlamıştır.

burada sadece, sahiplerine benzeyen, bu yeni kelimelerden % 90 nın Türkçeye hiç bir münasebeti bulunmadığını ifadeyle iktifa edeceğiz. (3).

TÜRKÇEYE vâkıf ve îlmî zıhniyete sahip herkes, her an bu hakikatı isbâta âmâde olduğunu da tekrarlar. Gerç kalan % 10 ise tesadüf veya Türk olmanın verdiği insiyakla bu âkibetten kurtulmuştur. Cebir ve rüşvet metodlarına rağmen hâlen bu serseri kelimelerin revaç bulamaması sebebi, bizzat onları uyduran kafalarca da meçhul kalmalarıyla alakalıdır. Halbuki bazı milletler bu kadar zamanda ölü dilleri bile diriltmişlerdir.

Türk dilini bu âkibete sürükleyenler arasında, bunu millî bir hareket sanarak samimi, fakat ilim ve kültür bakımından kifayetsiz olanlarla muhtelif âmillerin tesiriyle bu hataya düşen ve yaptıkları kö.ülüğü anlayan zümreler de mevcuttur. Burada yalnız aşağılık duygusu, menfaat ve politikanın kurbanı olanlarla solcuların rolüne dokunmakla iktifa edelim. Uydurmacıların hatalarını kavradıklarını veya bilerek bu yola saptıklarını şüphesiz bir şekilde meydana çıkararak pek çok delil mevcuttur. Yapılan neşriyâta, ileri sürdüğümüz ilmi fikir ve tenkitlere, hattâ dâimilerden mürekkep bir hakem heyetinin kurulması teklifine karşı, kaçamaklı cevaplarla umûmî efkârı tağşiş çalışmalarını için bir mâtem olan onların mâhut «Dil Bayramı!» terk edilib nihayet havayı müsait görerek, tekrar kutlamaya başlamaları sebebi de budur. (4).

Kurumların samimiysizlikleri ve aczleri hakkında güzel bir delil de sıkıştıkları zaman, dâima inkılâp ve Atatürk siperine girmeğe yeltenmeleridir. Bu, hiç şüphesiz, davasına inanmayan, kafasına güvenmeyen bir psikolojik davranıştan başka bir şey olamaz. Bu taktiğe baş vuranlar arasında, meselenin ehemmiyetini müdrük bir adam sıfatıyla, Hasan Ali Yücel'i zikretmek, üçüncü olmakla beraber davanın selâmeti için zarûridir.

Filhakika Hasan Ali beyin, uydurmacayı müdafaa etmek maksadıyla, Prof. Mehmet Kaplan'a hücum ederken İnkılâp ve Atatürk silâhlarını istismara kalkışması, davasına inandığına bir delil sayılmayacağı gibi, ilim zaafını gidermek gayretini de meydana koyar. Biz bunu Atatürk'e bağlılığın yanlış bir ifadesi sayacak bir kanaata da sahip değiliz. Hatta iştirak ettiği bir mesuliyetin icâbı hatada ısrarın manasını da anlayabiliriz. Lâkin Maarif vekillîğinin ilk yıllarında, Dil Fakültesinde yapılan bir mersimde, Tarih ve Dil tezleri aleyhindeki konuşmalarını ve Atatürk'e pek de saygı ifade etmeyen sözlerini hayretle dinleyenlerin, bu tezat ve cesaret dolayısıyla, samimiyetinden şüphe etmelerinde bir isâbet vardır. Uydurmacıların daha bârız samimiysizlikleri de bizzat kendi yazılarıyla meydana çıkmaktadır. Nitekim onlar bile daha ciddi yazılarında bu kelimeleri kullanmazlar; ancak gösterilik makalelerinde, sadece bir kaç yeni kelime kullanmak suretiyle, dâvâlarına inanmış bir durum takınımış olurlar.

Atatürk'ü vasıta kılarak kendi günahlarını sevap göstermek gayretinde olanlara karşı onun, daha başlangıçta, Türk diline balta vurulmadan önce, ifrattan vazgeçtiğine dair pek çok delil serdedilmiştir. Hattâ Fahih Rıfkı beyin muhtelif bakımlardan dikkate sayan bir ifadesine rağmen de

muğalata terk edilmemiştir. Gerçekten onun hâtıralarında, bir gün İsmet Paşa'nın Atatürk'e Paşam dilsiz kaldık, tarzında hitap ettiğine, onun da Güneşdil nazariyesi vasıtasıyla Türkçeyi bu ifrattan kurtardığına dair beyanı bile bir iltihâr olamamış ve hattâ onlar bu silâhın, daha ziyade kendi aleyhinde işleyebileceğini de düşünmemişlerdir.

Türk dili bu duruma düştükten sonra, başka bir takım yeni parazitlerin onun akışını durdurup bir bataklık yapmasını beklemek mukadderdi. Nitekim Türkçenin kelimeleriyle mücadele edenler, daha sonra da onun bünyesine tecavüz başladılar. Gerçekten, bir kasıt olsun olmasın Türkçenin sentaksını bozmak, onu bu bakımdan da Fransızcaya benzetmek gayreti, artık bir moda halini almıştır. Burada da tez gûyâ Türkçeyi konuşma diline yaklaştırmaktır. Halbuki her millet için, konuşma dilinde sentaks'a aykırı hatalar dâima mümkündür. Şimdi bu hataları yazı ile tasvip ve teşvik yolu tutulmuştur. Bereket versin ki hakikî fikir adamları bu ciddiyetsiz ve zararlı modaya da kapılmamışlardır. (5)

Diğer taraftan yeni uydurma kelimelerin vuzuhsuzluğu ve kifayetsizliği Türkçeyi anormal bir şekilde Fransızcanın istilâsına da sebep oldu.

Dünyada hiçbir milletin kültürü böyle bir zahire dayanamaz ve böyle bir felâkete uğrayan ve hatada ısrar eden memleketin mâddî - mânevî sükûtu önlenemez. Hiçbir medenî memleket te, büyük mütefekkirler dışında, kimse bir kelimeyi değiştirmeye veya farklı bir mânada kullanmaya cesaret edemez. En küçük bir hâdis derhağ ilim ve fikir adamlarını harekete geçirmeye kâfi gelir. Türkçeyi bu duruma sürükleyenler hakkında ilim ve selâhiyetten mahrum bulduklarına dair ileri sürülen fikirler, bazı filoloğları aralarına almağa icbar etmiştir. Bununla beraber o kalabalık arasında hepüz ilmin sözü duyulmamış ve hükümü itibar görmemiştir.

Türkiye'de mevcut mânevî meselelerimiz arasında, hiç şüphesiz, dilimizin kurtarılması, onu bu hale sürükleyen parazitlerden temizlenmesi gelmektedir. Eğer Türkçe bu halde bırakılırsa millî kültürün de buhrandan kurtulmasına ve gelişmesine imkân yoktur. 20 senelik bir tahribatı, 20 senelik bir gayretle düzeltebilmek için başta Maarif Vekâleti olmak üzere, bütün ciddi mütefekkir ve münevverlerin bu millî cihâda katılması gerekmektedir. Eğer bu tahribat Maarif Vekâleti yoluyla yapılmamış olsa ve bu teşkilât hiç değilse Lise tahsilinde Türkçeyi öğretebilseydi, dil hareketi bu kadar yıkıcı bir hal almazdı. Gerçek-

(3): Tafsilât için bakınız. Osman Turan, Türk Dili buhranına toplu bir bakış. (Türk Yurdu. Ankara 1934 sayı: 2, 3, 4)

(4) Daha 1942'de Türk Yurdunda «İstilahlar meselesi» adıyla yazdığımız bir makalede dil faciasını dolayısıyla, zamanın şartlarına rağmen, duyduğumuz ızdırab, dil bayramı özentisini «dil mâtemi» olarak isimlendirmemize «sebeb olmuştur.

(5) Türkçenin sentaks'ını Fransızcaya göre bozmak için 1939'da Fransızca bir mecmuada bir Türk tarafından bir makale neşredilmişti. İlim ve kültürden behersiz bu makale hakkında (Türkdük, sayı: IV, 1939) da çıkan bir yazımız vardır.

ten orta fahsilde ana dilini, üç beş asırlık tarihiyle öğretemeyen tek medenî memleketin Türkiye olduğunu da hiçbir zaman unutmayalım. Halbuki Meşrutiyetten sonra Türk münevverleri de diğer medenî milletlerin gençleri kadar dillerine hâkim idiler.

Türkçe tarihinde, bundan farklı, bazı ârizalara uğramıştı. Kaşgarlı Mahmud, Âşık Paşa ve Ali Şir Nevâî Türkçenin zaferine çalıştılar. Âşık Paşa'nın altı asır evvelki şu:

Türk diline kimesne bakmaz idi,

Türklerè her giz gönül akmaz idi,

Türk dahi bilmez idi bu dilleri

İnce yolu ol ulu menzilleri.

Şikâyetinden sonra Türkçe zafer yolunu bulmuştu.

Türkiye'de karşılaştığımız bütün sıkıntıların kaynağı henüz ilmin kurulamamış veya ifibar kazanmamış bulunmasıyla ilgilidir. Türkçemizi bu anormaj zorlamalardan kurtardıktan sonra yapacağımız ilk iş, dilin tarihini, bünyesini, kök ve eklerini etimolojik menşelerini, semantik ve morfolojik tekâmülünü tedkik ederek, kendi kâide kaynaklarına göre meydana getirilecek bir istilah sistemiyle eski ağır Arapça veya yeni uydurmaca kelimelerden kurtarmak olacaktır. Türkçe'nin bu sayede kazanacağı kudret ve şahsiyeti tasavvur ettikçe müteselli olmamak mümkün değildir. Fakat kurumcuların alay mevzuu olan faaliyetleri, bir müddet bu ilmi ve milli harekete karşı bir şüphe uyandıracaksa da az zamanda, ciddiyet, emniyet verecektir.

Yâr Olur

MEHMET AVŞAR

Ümitsiz yılların yorgun deminde,
Sanma her mevsim kış, yağan kar olur.
Bakarsın bir sabah ufukta güneş
Yükselir, âlemde her şey vâr olur.
Değişmez nizam bu, yerli yerince,
Ve kılıçtan keskin, inceden ince
Gerçek sevgilere sırt çevirince
İnsana ufuklar bile dar olur..
Karanlık düğümler kafatasında
Büyük bir -H İ Ç- yansır ruh aynasında
Tâ kuzey kutbunun tam ortasında
İmansız sîneye dünya nâr olur.
Güneş bu, yükselir ferman dinlemez
Alem boyun eğer, ister istemez
Karanlık, yıllarca devam edemez
Elbet felek bize bir gün yâr olur.